

IPA Komponenta IV – Razvoj ljudskih resursa 2007-2009
Program Europske Unije za Hrvatsku
Europeaid/127475/D/SER/HR

Regionalna mreža lokalnih obrazovnih ustanova

Metode analize obrazovnih potreba za
gospodarski razvoj:
Požeško-slavonska županija

Rujan 2011.

Ovaj projekt je financiran
od strane Europske Unije

Projekt provodi:

u partnerstvu s:

Sadržaj

1. SOCIO-EKONOMSKI POLOŽAJ POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE.....	3
2. NAJVAŽNIJE DJELATNOSTI U ŽUPANIJI I DINAMIKA NJIHOVOG RASTA OD 2003.- 2008. GODINE.....	4
3. NAJVAŽNIJE GRANE DJELATNOSTI U ŽUPANIJI PREMA PRIHODIMA	5
4. NAJVAŽNIJE GRANE DJELATNOSTI PREMA ZAPOSLENOSTI	6
5. KAKO SE KLJUČNE DJELATNOSTI ŽUPANIJE USPOREĐUJU S ISTIMA U REGIONALNOM OKRUŽENJU?	8
6. ANALIZA ZNANJA I VJEŠTINA U KLJUČNIM DJELATNOSTIMA U ŽUPANIJI	9
7. PRIRODNI ODLJEV – ZAMJENA POSTOJEĆIH ZAPOSLENIH.....	11
8. KAKO SE MIJENJA POTRAŽNJA ZA RADNOM SNAGOM KADA UZMEMO U OBZIR RAZVOJNE POTREBE?	13
9. KAKO SADRŽAJ PROGRAMA ODGOVARA RAZVOJNIM POTREBAMA? – PRIMJER PROGRAMA U OBRAZOVNOM SEKTORU POLJOPRIVREDE, PREHRANE I VETERINE.....	15
10. ZAKLJUČAK.....	16
DODATAK: METODOLOGIJA I PODACI.....	17

1. SOCIO-EKONOMSKI POLOŽAJ POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE

Požeško-slavonska županija pripada Panonskoj regiji. Trenutno spada među slabije razvijene županije u Hrvatskoj. Stoga je potrebno posebno velike razvojne napore uložiti kako bi se ova županija približila hrvatskom prosjeku i počela koristiti svoje značajne resurse u cilju ostvarivanja većeg blagostanja za njeno stanovništvo. Strategije razvoja morale bi se temeljiti na analizama koje pokazuju vjerno sadašnje stanje, povijesne trendove koji određuju kratkoročne, ali i dugoročne mogućnosti razvoja koje su latentne u gospodarstvu, ljudskim i prirodnim potencijalima koji su na raspolaganju.

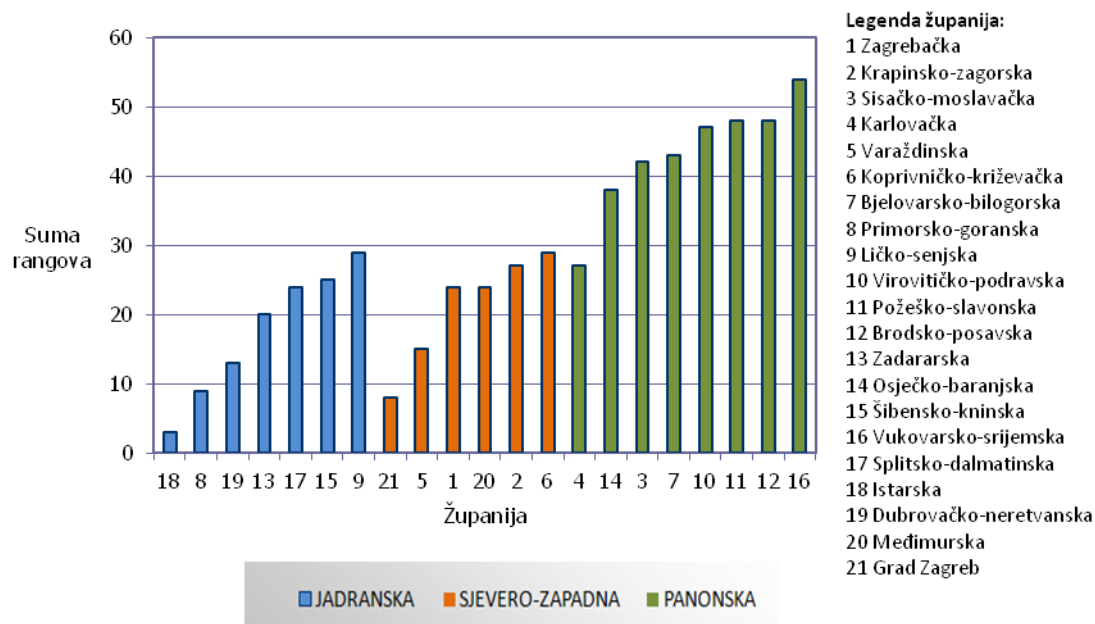
Budući razvoj ovisiti će velikim dijelom i o znanjima i vještinama postojećeg radno sposobnog stanovništva, ali i o obrazovnim programima koje će naše obrazovne institucije ponuditi mladim naraštajima i odraslim stanovnicima. Ako ta znanja i vještine ne budu pratila potrebe tržišta rada, stvoriti će se jaz između ponude i potražnje koji će utjecati, s jedne strane, na mogućnost gospodarstva da stvara novu vrijednost, a s druge strane će radnoj snazi otežati zapošljavanje

O metodologiji usporedbe županija u Hrvatskoj

Slika prikazuje poredak svih županija u Hrvatskoj prema kompozitnom indikatoru razvijenosti koji se sastoji od tri skupine indikatora: indikatori gospodarskog razvoja, indikatori tržišta rada i indikatori nezaposlenosti mladih.

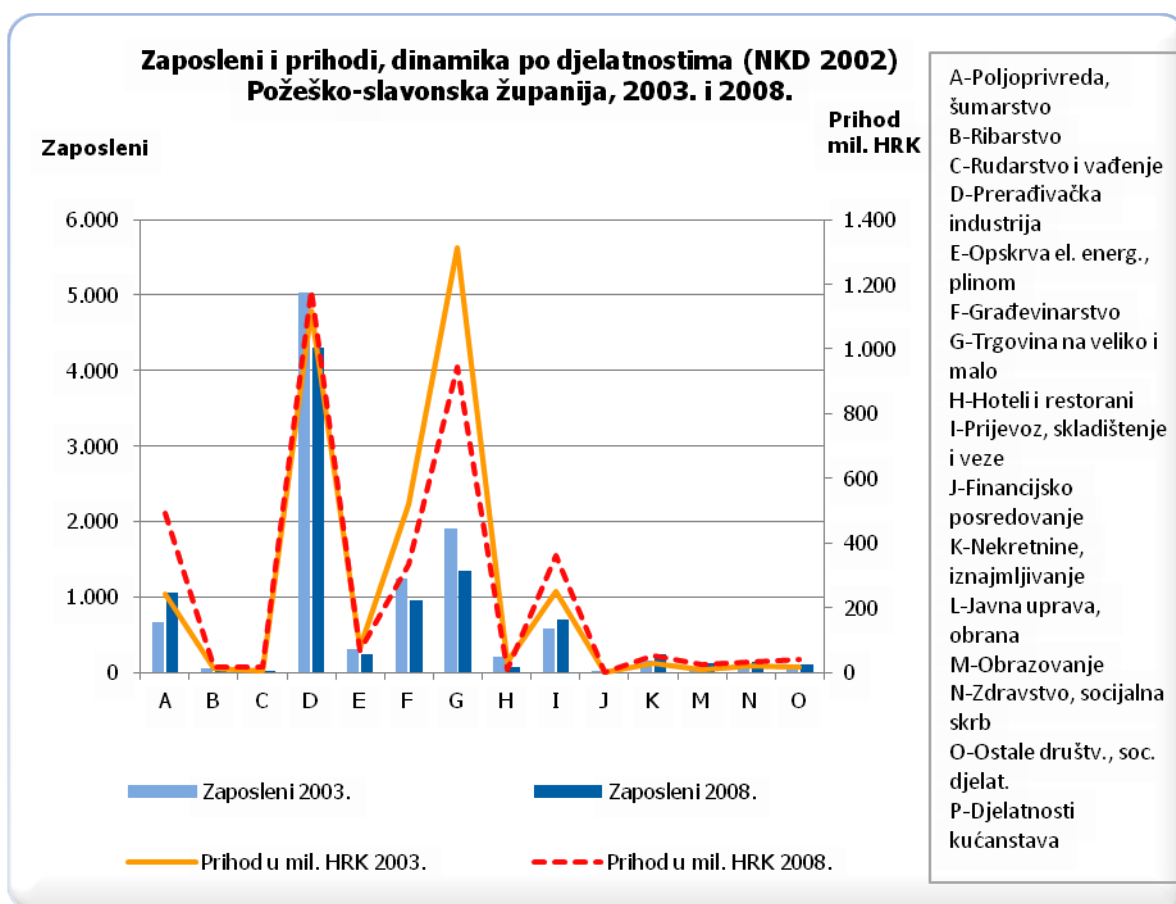
Svaki je od indikatora rangiran od najvišeg do najnižeg a potom su rangovi zbrojeni. Što je županija bolje rangirana u odnosu na druge, to je zbroj rangova indikatora MANJI. Što su stupići niži, to je županija razvijenija.

Rang županija prema socio-ekonomskim indikatorima i indikatorima tržišta rada

2. NAJVAŽNIJE DJELATNOSTI U ŽUPANIJI I DINAMIKA NJIHOVOG RASTA OD 2003.-2008. GODINE

U Požeško-slavonskoj županiji djelatnost koja je najviše doprinijela ukupnom prihodu županije je prerađivačka industrija čiji su se prihodi kretali nešto preko milijardu kuna u 2008. godini bez značajnog porasta prihoda od 2003. godine. Ta djelatnost najviše i zapošljava ali je u promatranom razdoblju došlo do znatnog pada zaposlenosti što nas upućuje na činjenicu da je došlo do rasta produktivnosti rada u toj djelatnosti. Druga najvažnija djelatnost prema prihodima je trgovina, zatim građevinarstvo, a potom poljoprivreda. Daleko najveći rast prihoda mogao se primijetiti u poljoprivredi dok je u trgovini prihod pao u odnosu na 2003. godinu sa više od 1,2 na ispod 1 milijarde kuna. Prihodi u građevinarstvu su također pali dok je prijevoz, skladištenje i veze pokazao i određeni porast prihoda.

Ako po djelatnostima pratimo porast zaposlenosti vidimo da je taj rast bio pozitivan samo u poljoprivredi i prijevozu, od najvažnijih spomenutih djelatnosti, dok je u svim ostalim ključnim djelatnostima broj zaposlenih smanjen.

Požeško-slavonska županija jedna je od rijetkih županija koja nije uspjela u cijelosti iskoristiti dugotrajnu povoljnu konjunkturu koja je kulminirala u 2008. godini kada je nastupila kriza. Gotovo su

sve županije u ovom razdoblju imale porast i prihoda i zaposlenosti i to u sličnim djelatnostima koje su ključne i za Požeško-slavonsku županiju.

Kako se prerađivačka industrija sastoji od mnogo različitih grana djelatnosti, potrebno je ukupno gospodarstvo analizirati po granama kako bi vidjeli koje su od njih najviše doprinijele ukupnom razvoju te djelatnosti.

Valja napomenuti da su prihodi u djelatnostima kao što je poljoprivreda i šumarstvo podcijenjeni jer se podaci iz Financijske agencije (FINA) odnose samo na pravne osobe kojih je u ovim djelatnostima malo. Stoga se podaci o individualnoj poljoprivredi u županiji mogu dobiti iz drugih izvora kako bi se procijenila važnost za zapošljavanje i razvoj.

Također je u potpunosti izostala zaposlenost u djelatnostima koje se financiraju izravno iz državnog budžeta tako da je naša analiza usmjerena isključivo na privatni sektor i dio državnog sektora koji se ne financira iz državnog proračuna.

3. NAJVAŽNIJE GRANE DJELATNOSTI U ŽUPANIJI PREMA PRIHODIMA

Kada analizu spustimo na razinu pojedinih grana djelatnosti slika gospodarstva u županiji izgleda ponešto drugačije. Vidimo da je poljoprivreda sada izbila na prvo mjesto sa 487 milijuna kuna prihoda što je porast od više od 100% u odnosu na 2003. godinu. Od prerađivačke industrije najvažnija je proizvodnja hrane i pića, proizvodnja metala, proizvodnja proizvoda od metala, proizvodnja nemetala i proizvodnja namještaja. Međutim, važnija prema prihodima od tih grana pokazala se trgovina na malo, trgovina na veliko i kopneni prijevoz dok je građevinarstvo sada tek na 5. mjestu prema prihodima. Vrlo je uočljiv značajan pad prihoda u trgovini na malo od 44,4% dok je trgovina na veliko bilježila rast prihoda od 38,7%, ali to nije bilo dovoljno da se pokrije gubitak prihoda u maloprodaji. Kopneni je prijevoz na 3. mjestu prema prihodima uz rast u petogodišnjem razdoblju od 45,5%. Industrijske grane u okviru prerađivačke industrije imale su različite uspjehe. Proizvodnja hrane i pića bilježila je značajan pad prihoda od 40,6% tako da je ta grana od nekadašnjeg 3. mjesta prema prihodima u 2008. godini pala na 6. mjesto.

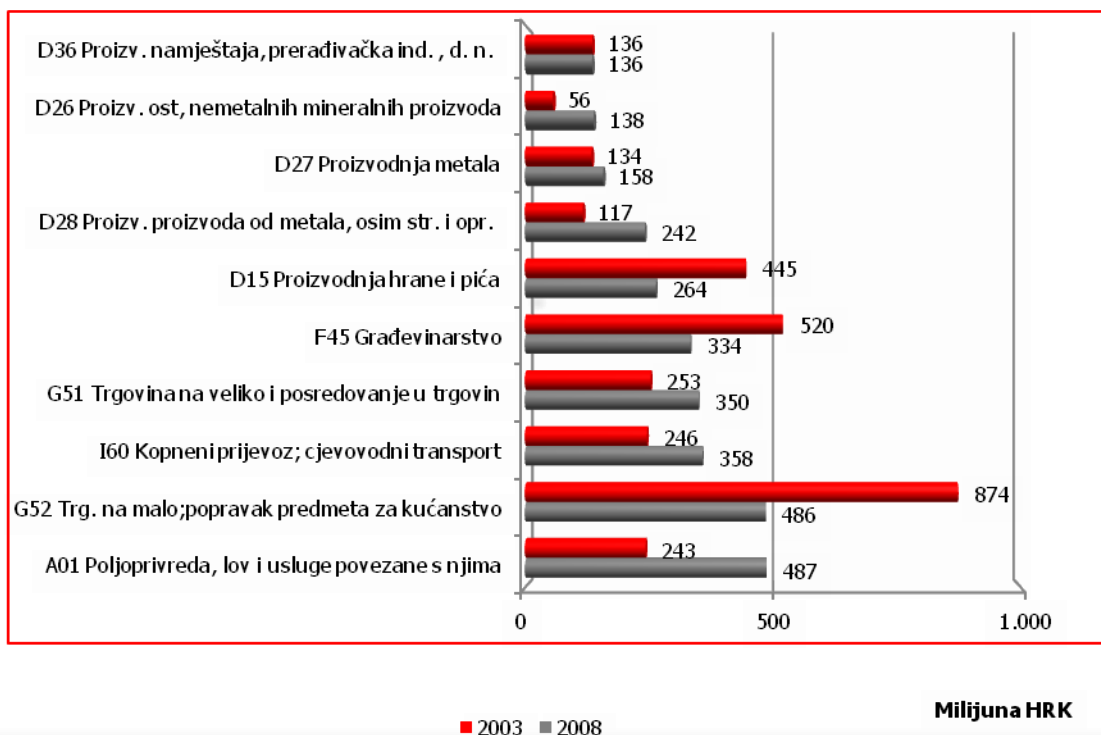
Time je sigurno smanjeno potencijalno jačanje povezanosti poljoprivrede i prerade hrane u županijskim razmjerima tj. mogućnosti daljnjeg razvoja poljoprivredno prehrambenog klastera koji bi mogao koristiti prednosti lanca ponude od primarne do industrijske proizvodnje hrane i pića.

Potencijali proizvodnje i prerade metala pokazuju rast prihoda koji se, međutim, za sada odvija s relativno niskim udjelom u ukupnim prihodima. Porast prihoda u promatranom razdoblju nije bio značajan kod proizvodnje metala (17,9%), ali je kod proizvodnje proizvoda od metala bio čak preko 100%.

Proizvodnja nemetalnih mineralnih proizvoda u prihodima je porasla je 2,5 puta premda je i dostignuta razina prihoda za sada relativno niska.

Proizvodnja namještaja bilježi stagnaciju u prihodima i pri kraju je popisa prihodovno najznačajnijih grana djelatnosti.

Djelatnosti (NKD 2002) koje su činile 80% ukupnog prihoda u 2008. godini prema prihodu u 2003. i 2008. godini, Požeško-slavonska županija

Građevinarstvo koje je bilo pri vrhu prema prihodima u 2003. je u 2008. godini palo je na peto mjesto prema tom pokazatelju. Sve su ove promjene na tragu gubitka konkurentskog položaja županije posebno u vidu proizvodnog potencijala koji je iznimno važan za daljnji razvoj.

4. NAJVAŽNIJE GRANE DJELATNOSTI PREMA ZAPOSLENOSTI

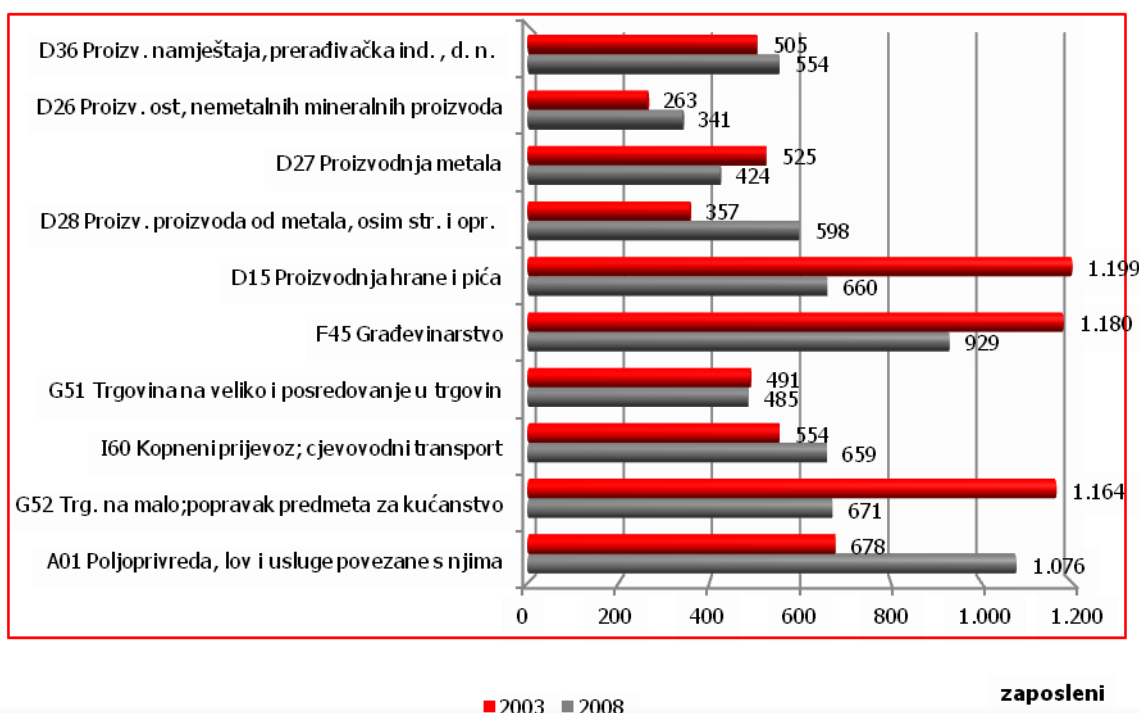
Vidimo da je poredak grana djelatnosti prema broju zaposlenih drugačiji nego prema prihodima. Premda je prema prihodima građevinarstvo palo na 5. mjesto, prema zaposlenosti još uvijek zauzima 2. mjesto nakon poljoprivrede što znači da je palo s prvog mjesta koje je zauzimalo 2003. godine sa 1.199 zaposlenih. Poljoprivreda je povećala zaposlenost sa 678 na 1.076 u promatranom razdoblju što je daleko najveći rast zaposlenosti od svih ostalih grana. Taj se porast mora posebno istaknuti u odnosu na sveukupno smanjenje zaposlenosti u mnogim drugim ključnim granama - u proizvodnji metala, proizvodnji hrane i pića, građevinarstvu i trgovini na malo.

U promatranom razdoblju izgubljeno je 1.390 radnih mjesta dok je zaposleno 771 osoba. Poljoprivreda je imala najveći udio u rastu zaposlenosti dok je proizvodnja hrane i pića imala najveći pad od čak 55,1%. Sličan drastičan pad zaposlenosti dogodio se i u trgovini na malo.

Čini se da je ovo petogodišnje razdoblje bilo izrazito nepovoljno za zapošljavanje u cijeloj županiji te da su upravo nekada najsnažnije grane djelatnosti doživjele i najveće smanjenje zaposlenosti.

Premda je trgovina djelatnost koja donosi značajan prihod, ona je još važnija za zapošljavanje, posebno mladih, a unutar njih posebno žena. Da nema trgovačkih zanimanja u kojima dominiraju žene, u županiji bilo bi vrlo teško zaposliti žensku radnu snagu osim u tradicionalnom sektoru poljoprivrede i uslugama koje nisu značajnije izražene.

**Djelatnosti (NKD 2002) koje su činile 80% ukupnog prihoda u 2008. godini
prema zaposlenosti u pravnim osobama u 2003. i 2008. godini,
Požeško-slavonska županija**

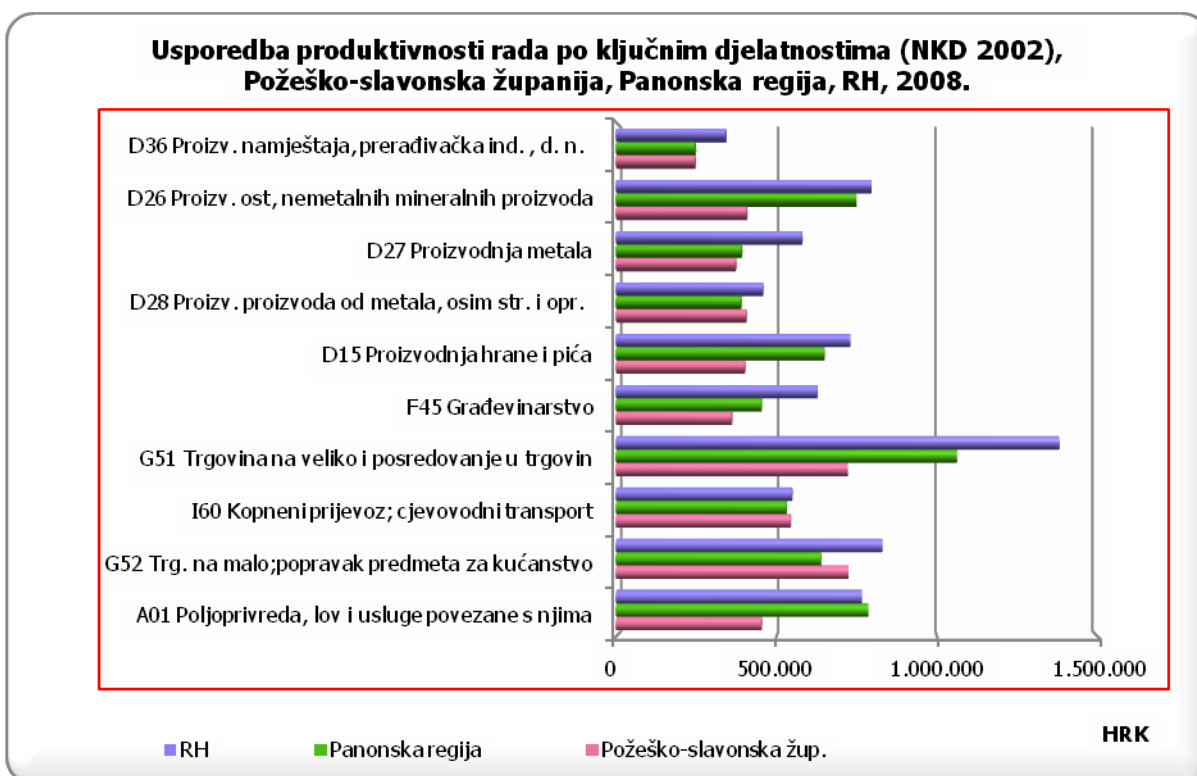
Kod županija koje imaju relativno visok udjel poljoprivrede neophodno je ovu analizu koja koristi isključivo podatke iz pravnih osoba proširiti i podacima o zaposlenima i prihodima iz obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koja mogu značajno promijeniti ukupni dojam o gospodarskoj strukturi.

Jednako je važno procijeniti zaposlenost u malim i srednjim poduzećima koja jednim dijelom nisu obuhvaćena redovnom statistikom zbog problema prikupljanja podataka iz vrlo malih poslovnih subjekata.

5. KAKO SE KLJUČNE DJELATNOSTI ŽUPANIJE USPOREĐUJU S ISTIMA U REGIONALNOM OKRUŽENJU?

Konkurentnost se, između ostalog mjeri i produktivnošću rada ili naprosto prihodom po zaposlenom. Interesantno je uspoređivati produktivnost rada u najvažnijim granama djelatnosti županije sa produktivnošću rada istih djelatnosti u cijeloj regiji, odnosno u ukupnom hrvatskom gospodarstvu.

Županija se po produktivnosti rada najviše ističe u odnosu na svoju Panonsku regiju u trgovini na malo, proizvodnji proizvoda od metala i kopnenom prijevozu dok je u proizvodnji namještaja izjednačena. Najbliža je produktivnosti rada Hrvatske u kopnenom prijevozu, ali se generalno može reći da ova županija nema djelatnost u kojoj je najbolja u cijelom hrvatskom gospodarstvu.

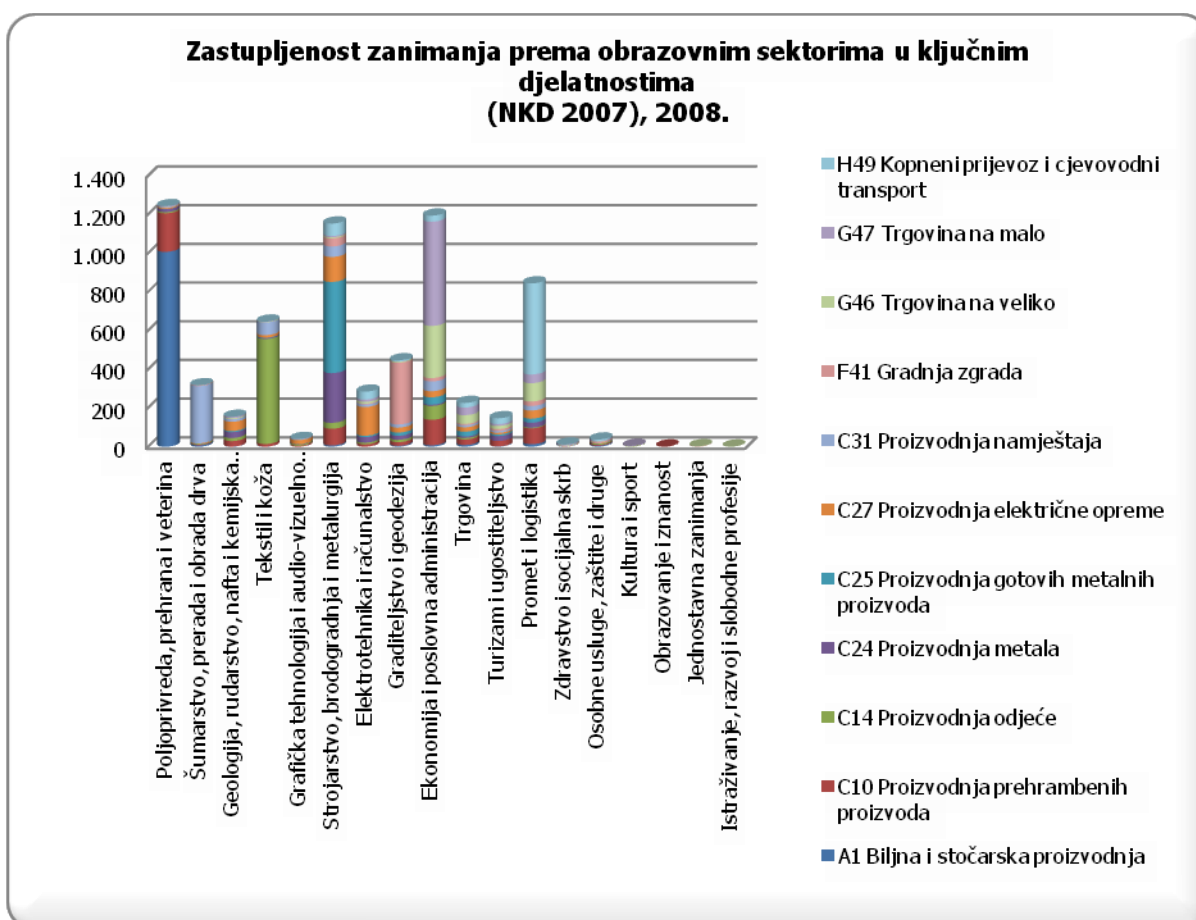
U poljoprivredi koja je prva prema prihodima i koja je zaposlila značajan broj osoba u promatranom razdoblju, Požeško-slavonska je županija na bitno manjim razinama produktivnosti od ostalih županija u kojima je važna poljoprivreda.

Uzroci takve situacije vjerojatno su vrlo specifični budući da Požeško-slavonska županija raspolaže s dobrom obrazovnom infrastrukturom u poljoprivredi u kojoj dominiraju 4-godišnje škole s više najvažnijih obrazovnih smjerova (od veterine do prehrambenih tehničara). Prisutni su i hibridni programi poput agro-turističkog tehničara što omogućuje mobilnost iz čisto poljoprivrednih aktivnosti prema razvoju turizma. Pitanje se postavlja u kojoj mjeri će biti dovoljno i kakvih obrazovnih profila kako bi se osigurao daljnji rast ključnih djelatnosti kao i zamjena zaposlenika koji odlaze u mirovinu. Prvo će biti analizirana zaposlenost prema zanimanjima kako bi vidjeli koja zanimanja dominiraju i kako su rasprostranjena po granama djelatnosti.

6. ANALIZA ZNANJA I VJEŠTINA U KLJUČNIM DJELATNOSTIMA U ŽUPANIJI

Gore spomenuta analiza, pokazala je koje su ključne djelatnosti u Požeško-slavonskoj županiji, kakav je bio njihov rast ili pad u razdoblju od 2003. i 2008. godine te smo vidjeli da su neke od tih grana djelatnosti i iznadprosječno konkurentne u odnosu na iste grane u regiji pa čak i u odnosu na nacionalnu razinu. Cjelokupna analiza još uvijek nam ne govori ništa o tome kakve ljudske resurse imamo u županiji te koji su potencijalni pravci razvoja ako želimo iskoristiti postojeću radnu snagu i spriječiti njihovu nezaposlenost ili neaktivnost.

Na slici dolje je prikazano grupiranje zanimanja u djelatnostima prema obrazovnom sektoru¹. Visina stupca govori o brojnosti zaposlenih sa zanimanjima iz određenog obrazovnog sektora u djelatnostima u gospodarstvu. Vidimo da među zaposlenima ima najviše zanimanja iz sektora poljoprivrede, strojarstva, metalurgije i brodogradnje, zatim iz ekonomije i poslovne administracije, prometa i logistike te tekstila i kože.

Na ovaj način smo prikupili sve podatke o zaposlenima sa istim zanimanjima u svim ključnim granama djelatnosti što nam govori o upotrebi znanja iz tih područja kako prema brojnosti (kojih zanimanja ima najviše), tako i prema grani djelatnosti (gdje su najveće koncentracije određenih vrsta zanimanja). Kako nam ovi podaci mogu pomoći u planiranju obrazovnih potreba? Prvo, možemo na temelju ove

¹ Obrazovni sektor je skup obrazovnih programa i zanimanja koja se generiraju u gospodarstvu iz nekog obrazovnog područja. U Hrvatskoj je do sada definirano 13 obrazovnih sektora na razini strukovnog obrazovanja.

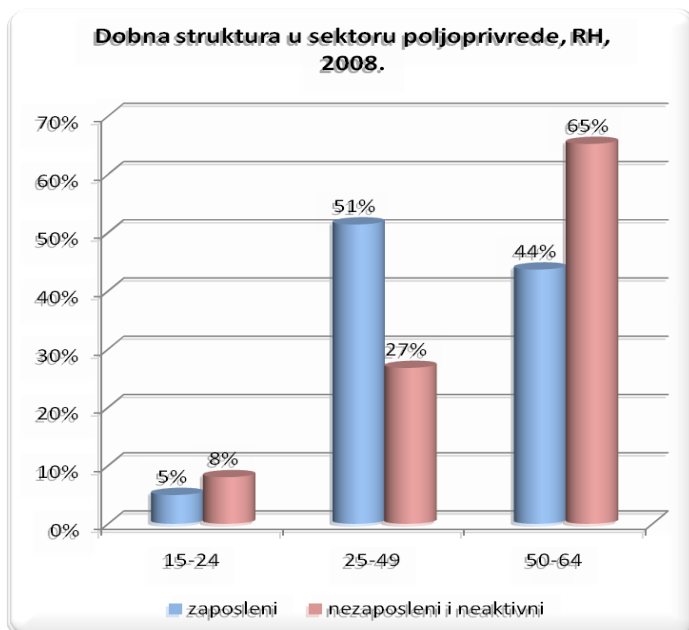

analize pokušati izračunati koliko nam i kakvih kadrova treba da se zamijene zaposlenici koji odlaze u mirovinu. Tako, na primjer, vidimo da poljoprivrednih zanimanja ima najviše i da se koriste u 3 različite grane djelatnosti (broj prstena na stupcu različitih boja), a to su biljna i stočarska proizvodnja (plavo), proizvodnja prehrambenih proizvoda (crveno) i u vrlo malom broju u drugim granama djelatnosti. Vidimo da se zaposleni s šumarskim zanimanjima zapošljavaju gotovo isključivo u proizvodnji namještaja. Zaposlenih sa zanimanjima iz elektrotehnike i računalstva, strojarstva i brodogradnje, ekonomije i poslovne administracije zapošljavaju se u mnogim djelatnostima i upotreba tih znanja vrlo je raširena. Kod takvih zanimanja neophodno je procijeniti koliko će svaka od tih djelatnosti u kojima se pojavljuju ova zanimanja dalje rasti kako bi znali kakva će biti ukupna potražnja za tim zanimanjima u budućnosti. Ako znamo kakva je dobna struktura tih zaposlenika, možemo s relativnom sigurnošću predvidjeti koliko će trebati zamjenskih radnika za one koji su sada stariji od 50 godina.

Iz ove analize smo također saznali koje su vrste zanimanja prisutne u svakoj od ključnih grana djelatnosti. Tako na primjer znajući da je došlo do porasta prihoda u grani poljoprivrede, znamo koliko i kakvih će zanimanja trebati ako očekujemo da će ta grana i dalje rasti. Na taj način možemo planirati kvalifikacije koje su potrebne da se taj rast i razvoj podrži sa odgovarajućim znanjima i vještinama. S druge strane, vidjeli smo značajan pad zaposlenosti u prehrambenoj industriji te treba procijeniti u kojoj mjeri bi se obrazovne kvote trebale tome prilagođavati da ne dođe do prekomjernog broja mladih koji neće moći naći posao. Te su nam informacija polazna točka za planiranje razvoja ljudskih potencijala u županiji.

7. PRIRODNI ODLJEV – ZAMJENA POSTOJEĆIH ZAPOSLENIH

Vidjeli smo da su zanimanja iz obrazovnog sektora poljoprivrede, prehrane i veterine najbrojnija među zaposlenima u županiji te da su prisutna u dvije ključne grane djelatnosti najviše, a to su poljoprivredna proizvodnja i prehrambena industrija. Kakva je njihova dobna struktura te koliko će ih odlaziti u mirovinu u idućih 15 godina? Na slici dolje prikazana je takva dobna struktura za sva zanimanja iz ovog obrazovnog sektora za Hrvatsku.

Vidimo da je 44% zaposlenih u dobi od 50 do 64 godine te se može očekivati da će oni svi otići u mirovinu tijekom idućih 15 godina. Da bi izračunali koliki će broj osoba otići u mirovinu uzeli smo zaposlene u svim granama djelatnosti koje zapošljavaju ova zanimanja i izračunali broj osoba koji će godišnje odlaziti u mirovinu.

U tablici dolje izračunat je prirodan odljev iz gospodarstva prema obrazovnim sektorima i priliv iz škola te prikazan broj mladih po oslobođenom radnom mjestu.

Izvor: izračun iz Ankete o radnoj snazi 2008., DZS

Vidimo da u prosjeku 4,8 mlade osobe "čeka" na jedno upražnjeno radno mjesto, ali su razlike između obrazovnih sektora velike. Najveći je jaz kod obrazovnog sektora turizma i ugostiteljstva 17,4 : 1, elektrotehnike i računalstva gdje čak 16,3 : 1 i 9,1 : 1 kod trgovine.

Ovakva hiperprodukcija kadrova može dovesti do većeg postotka nezaposlenosti ovih mladih ili do odlaska perspektivnih mladih kadrova. Ipak, mora se računati da će značajan dio mladih iz četverogodišnjih srednjih škola koje dominiraju u ovoj županiji nastaviti školovanje i neće biti dostupno tržištu rada te ovi nerazmjeri neće biti do te mjere istaknuti.

Zanimanja u kojima nije osigurana zamjena su promet i logistika, geologija, rudarstvo i kemijska tehnologija kod kojih uopće nema programa. Djelatnosti kod kojih je prisutno dovoljno mladih za zamjenu, ali bi dio mladih mogao otići na više škole su poljoprivreda, prehrana i veterina (2,7:1) i šumarstvo i prerada drveta (2,7:1).

Prirodni odljev u mirovinu zaposlenih prema obrazovnom sektoru i zamjena mladima u 2008. godini							
Obrazovni sektor	Zaposleni u svim granama	Udio u uk. zaposlenima	Prirodni odljev (%)	Prirodni odljev	Godišnji odljev	Ukupno mladih	Učenici po radnom mjestu
Strojarstvo, brodogradnja i metalurgija	1.425	16%	29%	416	28	96	3,4
Poljoprivreda, prehrana i veterina	1.366	15%	44%	596	40	107	2,7
Ekonomija	1.038	12%	19%	202	13	67	5,2
Promet i logistika	998	11%	28%	275	18	0	0
Graditeljstvo i geodezija	915	10%	28%	255	17	68	4
Tekstil i koža	683	8%	24%	166	11	39	3,6
Elektrotehnika i računalstvo	409	5%	24%	98	7	114	16,3
Trgovina	404	5%	25%	101	7	64	9,1
Šumarstvo, prerada i obrada drva	388	4%	24%	95	6	16	2,7
Poslovna administracija	381	4%	31%	119	8	31	3,9
Geologija, rudarstvo, nafta i kemijska tehnologija	322	4%	29%	95	6	0	0
Turizam i ugostiteljstvo	290	3%	26%	75	5	87	17,4
Ostalo	348	4%	3-42%	93	6	25	4,2
Ukupno	8.967	100%		2.586	172	824	4,8

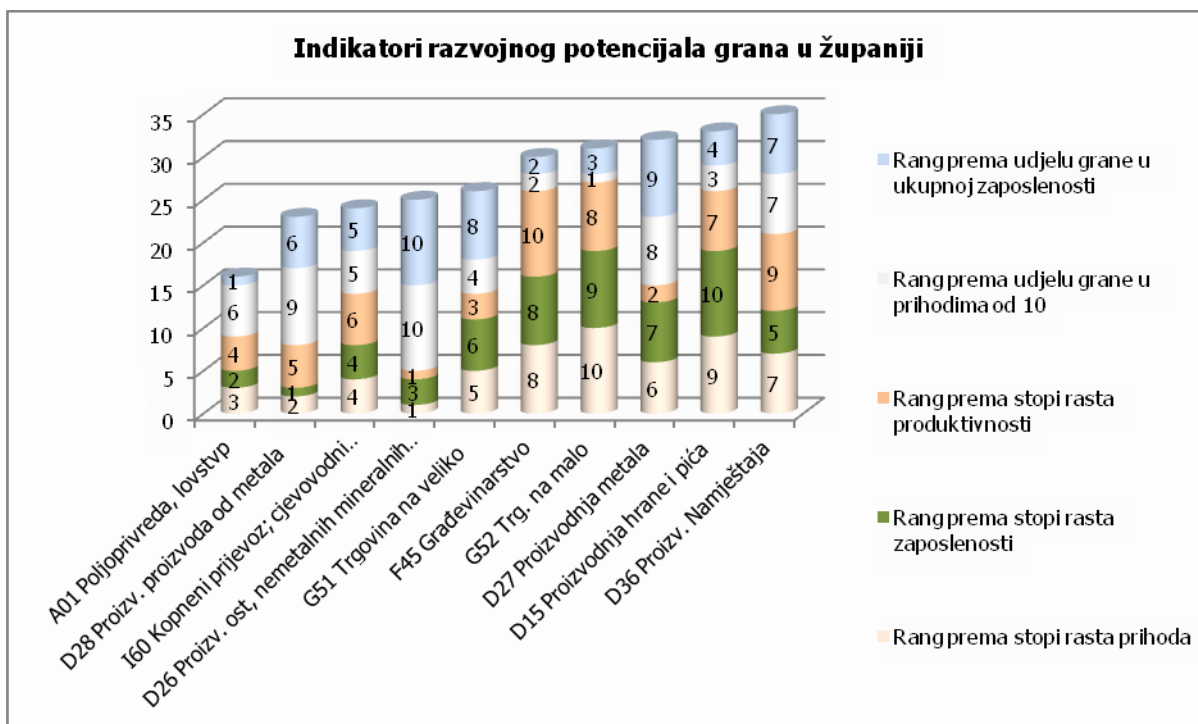
Izvor: izračun iz FINA, DZS, MZOS, 2008.

Najvažnije je pratiti obrazovne sektore koje imaju najviše zaposlenih u gospodarstvu, a to je u ovoj županiji strojarstvo, brodogradnja i metalurgija te graditeljstvo i ekonomija. Nemogućnosti zamjene ovih znanja i vještina negativno bi utjecalo na gospodarstvo, a posebno strojarska zanimanja koja se koriste u mnogim djelatnostima u gospodarstvu.

Posebno se ističe činjenica da još uvijek u svim djelatnostima ima mnogo zaposlenih sa strojarskim zanimanjima premda je prerađivačka industrija otpustila mnoge zaposlenika u promatranom razdoblju. Pitanje je koliko sada obrazovni sektor vodi računa o tim promjenama u vidu smanjivanja kvota za obrazovne programe koji pripremaju mlade za strojarska zanimanja.

8. KAKO SE MIJENJA POTRAŽNJA ZA RADNOM SNAGOM KADA UZMEMO U OBZIR RAZVOJNE POTREBE?

Razvojni potencijal pojedinih grana djelatnosti za koje smo utvrdili da su stvorile 80% prihoda u gospodarstvu procijenili smo postupkom rangiranja vrijednosti odabranih indikatora. To su: stopa produktivnosti, stopa rasta zaposlenosti, stopa rasta prihoda, udio u ukupnoj zaposlenosti i udio u ukupnim приходima. Pretpostavili smo da su svi ovi indikatora jednako važni, a kada smo ih po veličini rangirali od 1 – 10 (toliko je grana uključeno u mjerenje) zbrojem rangova smo utvrdili koja je od grana djelatnosti imala najviše rangove prema svim indikatorima. U grafu dolje prikazane su grane i njihovi rangovi te je važno znati da najniži stupac predstavlja granu koja je najbolje rangirana po svim indikatorima budući da je često među prvih 5 pa je zbroj rangova zato i najmanji.

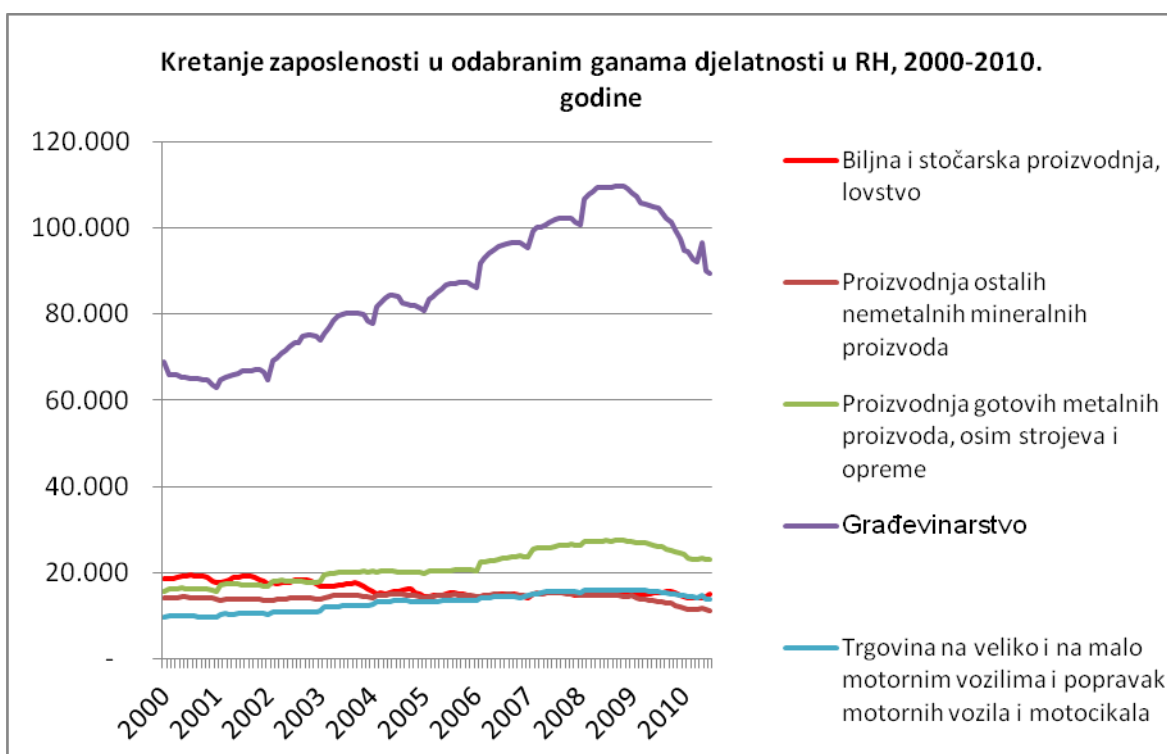
Prema svim indikatorima poljoprivreda je imala najniži zbroj rangova odnosno najveći potencijal prema gore navedenim indikatorima. Naime, poljoprivreda je bila 1. prema udjelu u ukupnoj zaposlenosti, 2. prema stopi rasta zaposlenosti, 3. prema stopi rasta prihoda, 4. prema stopi rasta produktivnosti i 6. prema udjelu u ukupnim приходima.

Na 2. mjestu prema potencijalu je proizvodnja proizvoda od metala koja je 1. prema stopi rasta zaposlenosti, 2. prema stopi rasta prihoda, tek 5. prema stopi rasta produktivnosti, 6. prema udjelu grane u ukupnoj zaposlenosti i tek 9. prema udjelu grane u приходima. Ova je grana imala određeni rast zaposlenosti i prihoda što se odrazilo i na izuzetnom rangu prema produktivnosti, ali je udio u ukupnim приходima još malen kao što je to slučaj i s proizvodnjom proizvoda od nemetala koja je imala dva prva ranga i to za stopu rasta produktivnosti kao i za stopu rasta prihoda, ali tek 10. mjesto za udio u ukupnoj zaposlenosti i udio u ukupnim приходima. Nažalost, proizvodnja hrane i pića je na predzadnjem mjestu prema tadašnjem razvojnem potencijalu.

Prioritet bi trebale imati one djelatnosti koje povećavaju svoju produktivnost rada, a time i konkurentnost ili, ako je prioritet zapošljavanje, one grane djelatnosti koje imaju najveći potencijal u

zapošljavanju, a to je kombinacija onih koje imaju, s jedne strane, veliki udjel u ukupnoj zaposlenosti u kombinaciji s najdinamičnijim zapošljavanjem. To je slučaj s poljoprivredom, ali manje s preradom pa ćemo istražiti kakvo je bilo dugoročno kretanje zaposlenosti u tim djelatnostima u Hrvatskoj kako bi mogli prepoznati dugoročni potencijal ovih djelatnosti u širem okruženju.

Vrlo je bitno pitanje je li grane djelatnosti s potencijalom imaju pozitivna ili negativna dugoročna kretanja zaposlenosti. Na slici je prikazano kretanje zaposlenosti u nekolicini grana djelatnosti u kojima je prepoznat potencijal u županiji, ali i na razini Hrvatske. Vidimo da je građevinarstvo imalo najveću dinamiku rasta, ali je došlo i do pada zaposlenosti u razdoblju recesije. U 5-godišnjem razdoblju koje mi promatramo građevinarstvo u Požeško-slavonskoj županiji nije imalo ovakav rast.

Izvor: Priopćenje, Zaposleni u pravnim osobama po granama djelatnosti, DZS

Od ostalih grana djelatnosti vidimo da je rast zaposlenosti bio prisutan i kod Proizvodnje gotovih metalnih proizvoda premda s mnogo niže razine zaposlenosti. Ostale grane nisu u tom razdoblju pokazale značajan rast zaposlenosti, ali je razina zaposlenosti u proizvodnji prehrambenih proizvoda visoka budući da se radi o grani koja je široko zastupljena u mnogim hrvatskim županijama.

Jednakoj je tako kretanje zaposlenosti u biljnoj i stočarskoj proizvodnji uglavnom stagnantno ili u padu u Hrvatskoj, ali je bio vidljiv rast produktivnosti rada u ovoj djelatnosti te je pitanje može li ova djelatnost biti konkurentnija u županiji u odnosu na Hrvatsku u cjelini.

Ima li u županija adekvatne obrazovne programe za razvoj moderne i konkurentne poljoprivrede i može li se postići iskorak u relativno nezadovoljavajućoj razini produktivnosti rada te djelatnosti u odnosu na Hrvatsku?

9. KAKO SADRŽAJ PROGRAMA ODGOVARA RAZVOJNIM POTREBAMA? – PRIMJER PROGRAMA U OBRAZOVNOM SEKTORU POLJOPRIVREDE, PREHRANE I VETERINE

Što primjećujemo na tablici dolje? Od svih obrazovnih programa u okviru redovnog obrazovanja imamo 7 obrazovnih programa unutar kojih su tri 3-godišnja programa i četiri 4-godišnja programa. Vidjeli smo prije da za prirodnu zamjenu postojećih zaposlenika koji rade u granama djelatnosti koje zapošljavaju zanimanja iz poljoprivrede dođe 2,7 mladih osoba na jedno radno mjesto. Premda se čini da je to dovoljno, bitno je pogledati o kakvim se programima radi.

Od 3-godišnjih programa iz kojih godišnje izlazi oko 22 učenika imamo zvanja koja nisu pogodna za industriju a to su pekar, mesar i pomoćni cvječar. S druge strane, u svakom od 4-godišnjih programa na tržište dolazi od 20 do 32 učenika. Ukupno ih je 81 iz programa veterinarski tehničar, poljoprivredni tehničar opći i prehrambeni tehničar i poljoprivredni tehničar fitofarmaceut. Ovi programi imaju tendenciju povećavanja broja polaznika pa je tako poljoprivredni tehničar opći kojih ima 20-tak učenika u četvrtom razredu, upisao 2009-2010. upisne godine čak 82 učenika. Slično je sa svim drugim 4-godišnjim programima dok se 3-godišnji programi ne popunjavaju u tolikoj mjeri.

Naziv programa (2009-2010. godina)	Trajanje programa	UKUPNO	1. razred	II. razred	III. razred	IV. razred
UKUPNO		370	115	91	83	81
3-godišnji programi ukupno	3	78	30	26	22	0
4-godišnji programi	4	292	85	65	61	81
PROGRAMI						
Veterinarski tehničar	4	48	28	20	0	0
Poljoprivredni tehničar opći	4	82	28	19	15	20
Poljoprivredni tehničar fitofarmaceut	4	68	0	10	26	32
Prehrambeni tehničar	4	94	29	16	20	29
Pekar - JMO	3	39	13	13	13	0
Mesar - JMO	3	19	7	7	5	0
Pomoćni cvječar – TES	3	20	10	6	4	0

Izvor: ASOO

S obzirom na značajan pad broja zaposlenih u proizvodnji prehrambenih proizvoda, pitanje je hoće li učenici koji završavaju program prehrambeni tehničar u ovom broju (94) moći u perspektivi naći posao. Potrebno je možda planirati manje kvote dok se ne vidi da li će doći do oporavka proizvodnje hrane.

10. ZAKLJUČAK

U Požeško-slavonskoj županiji primjetan je jaz između ponude i potražnje za radnom snagom na više razina.

Prvo, nije usklađen prirodni odljev iz zaposlenosti u mirovinu s odgovarajućim brojem mladih koji dobivaju slične kvalifikacije. Postoji prevelik broj mladih sa kvalifikacijama u obrazovnom području:

- Elektrotehnike i računalstva
- Turizma i ugostiteljstva
- Trgovine

dok je potencijalni manjak kod:

- Prometa i logistike
- Geologije, rudarstva i nafte premda na niskoj razini.

Drugo, razvojne potrebe ključnih grana djelatnosti koje imaju potencijal za razvoj, a to su poljoprivreda, proizvodnja proizvoda od metala, kopneni prijevoz, a mogli bi biti suočeni s nedostatkom odgovarajućih kadrova.

Treće, čini se da se za sada pokrivaju potrebe poljoprivrede sa dovoljno mladih kadrova premda je stopa zamjene svega 2,7 : 1, ali se može pojaviti potreba za više kadrova budući da najveći broj mladih pohađa 4-godišnje škole te nastoje upisati visoke škole.

Četvrto, jači razvoj zahtijevati će da se snažno uključe institucije za obrazovanje odraslih koji će u kraćem roku osposobljavati za ona znanja i vještine koje se preko obrazovnog sustava ne mogu tako brzo steći. To je posebno važno i zbog velikog broja nezaposlenih koji bi se aktivnije trebali uključivati u obrazovne procese kako bi postali zapošljivi na tržištu.

Peto, ova analiza bi se trebala prema istoj metodologiji proširiti i na druge grane djelatnosti kako bi se vidjelo da li struktura ponude znanja i vještina kroz mlade i kroz nezaposlene odgovara strukturi potražnje znanja i vještina te se mehanizmima kvota, modernizacije programa i uvođenja novih programa kako u redovnom obrazovnom sustavu tako i u sustavu obrazovanja odraslih smanje nerazmjeri koji se pojavljuju zbog zamjene postojećih zaposlenika i rasta ukupne potražnje u propulzivnim granama djelatnosti.

DODATAK: METODOLOGIJA I PODACI

Zadatak ovog rada je da pripremi podloge za usklađivanje postojećih i razvoj novih obrazovnih programa za stjecanje onih znanja i vještina koje su potrebne za gospodarski razvoj županije.

Naše pretpostavke su:

- U kratkom i srednjem roku gospodarstvo će se relativno malo mijenjati pa se može pretpostaviti da su gospodarske djelatnosti koje danas doprinose do 80% ukupnom prihodu u županiji relativno stabilne –o budućoj potražnji možemo nešto naučiti i iz prethodnih kretanja u navedenim djelatnostima;
- Dva su izvora potražnje za radom u tim djelatnostima: potreba da se zamijene radnici koji odlaze u mirovinu i potreba da se gospodarstvo prilagođava promjenama na tržištu gdje prodaju svoje robe i usluge – potražnja može s vremenom rasti ili padati;
- Djelatnosti imaju potrebe za mnogo različitih znanja i vještina. Na primjer, u metalnoj industriji se ne zapošljavaju samo metalni radnici i srodne struke nego i manageri, vozači, ekonomisti, čistačice, pravnici, tehnolozi i dizajneri – ako želimo analizirati znanja i vještine moramo ispitati zanimanja i kako se ona koriste u djelatnostima.

Naša metodologija korak po korak je:

- Analizirati ključne djelatnosti koje su nositelji razvoja i zapošljavanja u županiji (grane djelatnosti s najviše prihoda i zaposlenosti te najbržom dinamikom razvoja (izvor FINA)²;
- Ispitati dugoročno kretanje zaposlenosti kako bi otkrili je li potražnja za zanimanjima iz te djelatnosti raste ili pada;
- Prepoznati skupine zanimanja koje su najzastupljenije u tim ključnim granama djelatnosti (izvor ARS³);
- Vidjeti kojim obrazovnim sektorima⁴ pripadaju ova zanimanja (prema ASOO⁵ obrazovnim sektorima);
- Analizirati brojnost učenika srednjih škola koji pohađaju programe iz traženih obrazovnih sektora;
- Vidjeti kolika je potražnja za tim zanimanjima zbog odlaska postojećih zaposlenika u mirovinu i razvojnih potreba;
- Prepoznati jaz između ponude i potražnje za znanjima i vještinama;
- Usporediti vrste obrazovnih programa koji se nude s potrebama gospodarstva.

Metodologija koja je korištena u ovom radu omogućava vrlo grubi prikaz ponude i potražnje za znanjima i vještinama koje smo procijenili iz ponude i potražnje za radom u županiji. Nalaze ove metodologije nužno je dodatno nadopuniti lokalnim podacima kako bi se obrazovanje moglo detaljnije

²FINA – agencija kojoj sve pravne osobe moraju slati redovita izvješća o poslovanju

³ARS – Anketa o radnoj snazi – najveća anketa o ekonomskoj aktivnosti stanovništva koju provodi Hrvatski zavod za statistiku kvartalno na slučajnom uzorku stanovništva starijeg od 15 godina. Anketa koristi definicije zaposlenosti, nezaposlenosti i neaktivnosti Međunarodne organizacije rada i jedini je domaći izvor koji se koristi za međunarodne usporedbe na području ekonomske aktivnosti.

⁴Obrazovni sektor je skup obrazovnih programa i zanimanja koja su s njima povezana na jednom području znanja. U Hrvatskoj je definirano 13 sektora iz strukovnog obrazovnog područja. Više o tome www.asoo.hr

⁵ASOO – Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih

planirati. To se posebno odnosi na podatke o nezaposlenima po zanimanjima koji čine dio ponude rada. Takve je podatke moguće dobiti od područne službe Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Također treba voditi računa da se potražnja za radom prikazuje isključivo za pravne osobe te ne uključuje obrte i individualnu poljoprivredu. Prema tome, stvarna potražnja je veća nego što je ovdje prikazano, ovisno o zastupljenosti tih vrsta gospodarskih subjekata u županijskom gospodarstvu.